

Nr 720.

Av herr **Karlsson** i Grängesberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29, 40 och 42 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Det av 1928 års pensionsförsäkringskommitté år 1934 framlagda förslaget rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen innefattade bl. a. förslag om, att pensionstilläggen skulle utgå med olika belopp å skilda orter alltefter dessas olika dyrhet. Kommittén framhöll, att om pensioneringen skulle kunna fylla sin uppgift, vore det nödvändigt att avgiftspensionerna kompletterades med pensionstillägg som avpassades efter levnadskostnadernas olika höjd inom skilda delar av landet.

Enligt kommitténs förslag skulle riket, för bestämmande av pensionsbeloppens storlek, vara indelat i tre ortsgrupper. Detta pensionsförsäkringskommitténs förslag om dyrortsgruppering var *enhälligt*. Som motivering för sitt ståndpunktstagande anförde kommittén bl. a. följande:

»Det torde vara praktiskt omöjligt att finansiera pensioner utgående efter en efter för hela riket lika grund, vilka voro tillräckliga för att åt pensionstagare å dyrorterna trygga en nödorttig bärgning. Om pensioneringen skall kunna fylla sin uppgift, torde det vara nödvändigt, att avgiftspensionen i fall av behov kompletteras med pensionstillägg som avpassas efter levnadskostnadernas olika höjd inom skilda delar av landet. Den nuvarande pensionsförsäkringen, inom vilken samma grunder tillämpas å dyrorter som å billig ort, är å de förra ineffektiv från försörjningssynpunkt, och införandet av en dyrortsgradering har därför varit ett ofta framställt önskemål. Att därigenom pensionstagare komma att erhålla större pensionstillägg å dyrorter än annorstädes, synes rimligt med hänsyn därtill, att från dessa orter komma förhållandevis stora delar av de skattemedel, med vilka pensionstilläggen bestridas. Såsom avgiftspensioneringen enligt kommitténs förslag är anordnad, äro för övrigt dessa kommuner missgynnade på det sätt, att från dem i genomsnitt per invånare lämnas större bidrag till grundbeloppet än från andra orter.»

I regeringens proposition till 1935 års riksdag, med förslag till lag om folkpensionering m. m., följdes pensionsförsäkringskommitténs förslag i fråga om landets indelning i tre dyrortsgrupper.

Beträffande pensionsbeloppens storlek föreslog regeringen, att tilläggs pensionerna skulle utgå med 250 kronor för år i lägsta dyrortsgruppen, 350 kronor i mellangruppen och 450 kronor i högsta dyrortsgruppen. Enligt företagen beräkning skulle av samtliga pensionstagare 68,8 procent vara att hänföra till lägsta dyrortsgruppen, 19,7 procent till den mellersta ortgruppen och 11,5 procent till högsta dyrortsgruppen. Förslaget innebar, att så gott som hela

Bilaga till riksdagens protokoll 1936. 4 saml. Nr 720—721.

landsbygden i södra och mellersta Sverge samt i Norrlands kustland ävensom de flesta småstäderna skulle hänföras till lägsta dyrortsgruppen, de medelstora städerna och vissa delar av den norrländska landsbygden till mellersta ordsgruppen, samt städerna Stockholm och Göteborg med deras närmaste omgivningar till den högsta dyrortsgruppen.

Förslaget om dyrortsgruppering vann emellertid icke riksdagens bifall. Beslutet i folkpensioneringsfrågan vid 1935 års riksdag blev i hög grad en förfuskning. Det av regeringen framlagda förslaget var i många avseenden undermåligt. På grund av regeringens undfallenhet resulterade riksdagsbehandlingen i en ytterligare försämring av regeringsförslaget. För de fattiga och nödställda pensionstagarna, vilka väntat sig en något så när effektiv förbättring av pensionerna, blev riksdagsbeslutet en bitter besvikelse.

Även om det av regeringen vid innevarande års riksdag på nytt framlagda förslaget om en dyrortsgruppering av folkpensionerna kommer att bifallas, kan folkpensioneringsfrågan därmed ingalunda anses tillfredsställande löst. Pensionsbeloppen blir med genomförande av detta förslag icke tillräckliga för att tillförsäkra de fattiga åldringarna och arbetsoförmögna en dräglig försörjning. De medellösa pensionstagarna kommer i fortsättningen att nödgas anlita fattigvårdens eller anhörigas bistånd om de skall kunna undgå hårda umbäranden och nöd.

I regeringens proposition till 1935 års riksdag rörande folkpensioneringen anfördes bl. a. följande: »En obligatorisk folkpensionering bör rimligen syfta till att bespara oförvitliga medborgare med ingen eller obetydlig inkomst förödmjukelsen att på ålderns dagar falla fattigvården till last eller för sin försörjning bliva beroende av anhörigas bistånd». Särskilda utskottet underströk också i sitt utlåtande dessa synpunkter med följande tänkvärda ord: »Själva syftet med folkpensioneringen, vilket väsentligen är att bereda medborgarna försörjning vid invaliditet eller ålderdom i annan form än fattigvård, förfelas ju nämligen, om pensionerna, för att vara tillräckliga för uppehållet, måste utfyllas med fattigvårdsunderstöd».

Ovanstående uttalanden kan vi till fullo understryka. Om de varit allvarligt menade hade det varit väl för de utslitna och behövande åldringarna. Vi måste emellertid slå fast, att de pensionsbelopp, som regeringen föreslog för lägsta dyrortsgruppen, och som av riksdagen 1935 fastställdes, besparar *icke* »oförvitliga medborgare med ingen eller obetydlig inkomst förödmjukelsen att på ålderns dagar falla fattigvården till last eller för sin försörjning bli beroende av anhörigas bistånd».

Under 1935 års riksdagsdebatt förklarade emellertid socialminister Möller, att om regeringens förslag om pensionsbeloppens storlek för lägsta dyrortsgruppen antogs, så kunde man därmed anse pensionsfrågan tillfredsställande löst för omkring 70 procent av landets pensionstagare. Om de övriga 30 procenten nu blir begåvade med de pensionsbelopp som regeringen föreslår för de två högre dyrortsgrupperna, så förutsätter man tydligen på regeringshåll att pensionsfrågan därmed fått en »verklig lösning» över hela linjen.

I särskilda utskottets utlåtande vid 1935 års riksdag gjordes ett uttalande

som vittnar om, att man på socialdemokratiskt och borgerligt håll anser, att då den lilla förhöjningen av pensionerna träder i kraft, bör pensionstagarna kunna klara sitt uppehälle utan bidrag från fattigvården. Detta utskottets uttalande, för vilket även så gott som samtliga socialdemokrater röstade, var av följande lydelse:

»I detta sammanhang må emellertid uttalas den förväntan, att den pensionsförhöjning, som nu kan komma att beslutas, som regel kommer att medföra en motsvarande minskning av från fattigvården utgående hemunderstöd. För att underlätta för fattigvårdsstyrelserna att, samtidigt med att de förhöjda pensionerna börjar utgå, vidtaga åtgärd i sådant syfte torde det vara lämpligt att pensionsstyrelsen underrättar fattigvårdsstyrelsernas ordförande om de pensionsförhöjningar, som av pensionsstyrelsen vidtagits i samband med den här förordade reformens genomförande.»

Då regeringen i juni 1935 tillsatte den kommitté som inom socialdepartementet skulle biträda med utredning och förbereda det nu föreliggande förslaget om dyrortsgruppering, framhöll socialminister Möller ånyo, att pensionsfrågan genom 1935 års riksdagsbeslut kunde anses vara tillfredsställande löst för pensionstagarna i lägsta dyrortsgruppen. I direktiven för de »sakkunnigas» arbete erinrade socialministern om, att riksdagen såsom ett mål för en reform av folkpensioneringen uppställt att »göra denna så effektiv att dess klientel icke samtidigt behöver söka fattigvårdsunderstöd». Han anförde vidare: »Medan det antagna förslaget på ett ur nu berörda synpunkt tillfredsställande sätt ordnat pensionsförhållandena för omkring 70 procent av landets befolkning, lär det få anses obestriddigt, att det av riksdagen sålunda uppställda målet icke uppnås beträffande pensionärer inom de dyrare orterna, vilka enligt förslaget hänförs till ortsgrupp II eller III. Å dessa är det för ortsgrupp I föreslagna pensionstillägget uppenbarligen alltför lågt för att vid sidan av grundpensionen möjliggöra nödortftig försörjning utan anlitande av fattigvården.»

Socialministerns direktiv för de sakkunnigas arbete innebar bl. a. att »därvid torde till en början böra närmare klargöras sättet för dyrortsgrupperingens praktiska anordnande och i samband därmed jämväl de belopp, med vilka pensionstilläggen böra utgå å de olika orterna, komma under förnyad omprövning». Vidare skulle de sakkunniga upptaga till övervägande frågan om att låta kommunerna själva inom de högre dyrortsgrupperna bära en större andel av kostnaden för dyrortstilläggen än den allmänna fördelningsregeln innebär.

Det är på den av de sakkunniga den 30 nov. 1935 avlämnade utredningen som regeringen grundat sitt nu föreliggande förslag i frågan.

Beträffande grunderna för en dyrortsgruppering på folkpensioneringens område anse vi att det riktiga vore, att samma dyrortsgruppering tillämpades som i fråga om den gällande skatte- och lönegrupperingen. De sakkunniga följde emellertid i sitt förslag samma dyrortsgruppering som den regeringen föreslog vid 1935 års riksdag. I överensstämmelse därmed föreslås också i den nu föreliggande propositionen endast tre dyrortsgrupper. Det skulle enligt de sakkunnigas och regeringens förmenande medföra vissa olägenheter att lägga samma grund för folkpensionernas dyrortsgruppering som för skatte- och löne-

grupperingen. Säkerligen torde dessa olägenheter icke vara större än att de kunna bemästras. Då vi anse att läget är sådant, att hela folkpensioneringsfrågan måste upptagas till förnyad omprövning, även om regeringens nu föreliggande förslag bifalles, bör därvid även frågan om genomförande av en dyrortsgruppering i enlighet med den för skatte- och lönegrupperingen gällande komma under utredning och allvarlig prövning.

Den socialistiska gruppens förslag vid 1935 års riksdag innebar, att tilläggspensionerna skulle fastställas till 500 kronor för lägsta dyrortsgruppen och till 900 kronor för högsta dyrortsgruppen. Vid en indelning av folkpensionerna i fem olika dyrortsgrupper bör tilläggspensionerna för de olika ortsgrupperna fastställas till respektive 500, 600, 700, 800 och 900 kronor. För pensionstagare som har annan inkomst, liksom även för äkta makar vilka båda har pension och lever i gemensamt hushåll, bör en begränsning uppåt av tilläggspensionerna fastställas så, att den sammanlagda inkomsten ej må överstiga vad som kan anses erforderligt för en enkel men välordnad försörjning. Full personer, vilka äger förmögenhet som kan anses fullt tillräcklig för egen försörjning, bör tilläggspension icke utgå.

I den nu föreliggande propositionen har lämnats en redogörelse för en *hushållsbudget*, som väl avser att utgöra en vägledning i hushållningskonst för pensionärerna. Det är de av socialministern tillkallade socialdemokratiska »sakkunniga» som levererat denna hushållsbudget.

Av de sakkunniga har pensionstagarnas påräkneliga inkomster antagits vara 350 kronor i lägsta ortsgruppen, 450 kronor i mellangruppen och 550 kronor i dyraste ortsgruppen. I dessa belopp är då både *avgifts-* och *tilläggspensionerna* inberäknade.

I den omnämnda hushållsbudgeten har utgiftsposterna sammanförts under fyra rubriker och de olika utgiftsposterna beräknas till följande procentuella andel för de tre dyrortsgrupperna.

Budgetposter	Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3
	%	%	%
Livsmedel.....	57,1	48,9	42,7
Bostad.....	14,3	26,1	34,6
Bränsle och lyse.....	7,1	5,6	4,5
Övriga utgifter.....	21,5	19,4	18,2
	100,0	100,0	100,0

Vid bedömande av frågan, huruvida pensionerna äro tillräckliga för en nödortftig försörjning, måste man givetvis i första hand undersöka vilken utkomst-möjlighet den enskilde pensionären kommer att få genom sin pension. För att få fram så vackra siffror som möjligt, har emellertid de sakkunniga ansett lämpligast att vid uppgörande av hushållsberäkningarna sammanföra *två* pensionärer och räkna med dessas sammanlagda pensioner. De sakkunniga, liksom socialministern själv, synas icke vilja sysselsätta sig med förhållandena för den stora massan av enskilda pensionärer vilka måste leva var för sig på sin lilla pension.

En enskild pensionär i *ortsgrupp I* (lägsta dyrortsgruppen) har beräknats erhålla en årsinkomst av 350 kronor. (Har pensionstagaren erlagt *mindre* än 300 kronor i sammanlagda pensionsavgifter, blir dock pensionen mindre.) Detta utgör omkring 29 kronor pr månad. Fördelas nu dessa 29 kronor procentuellt på olika utgifter i enlighet med de sakkunnigas hushållsberäkningar, så blir det följande belopp pr månad för de olika utgiftsposterna: Livsmedel kr. 16:56 bostad kr. 4:15, lyse och bränsle kr. 2:06 samt till övriga utgifter kr. 6:23. Detta är den verkliga innebörden i de för lägsta dyrortsgruppen fastställda pensionsbestämmelserna, vilka anses på ett »tillfredsställande sätt» ha ordnat pensionfrågan för 70 procent av landets pensionstagare.

För en pensionär i *ortsgrupp II* beräknas en årsinkomst av 450 kronor. Detta utgör pr månad kr. 37:50. Enligt de sakkunnigas hushållsbudget blir det till livsmedel kr. 18:34, till bostad kr. 9:79, till bränsle och lyse kr. 2:09 och till övriga utgifter kr. 7:28 pr månad.

För *ortsgrupp III*, där pensionärerna beräknas erhålla en årsinkomst av 550 kronor blir det sålunda kr. 45:80 i månaden. Enligt de sakkunnigas hushållsbudget: till livsmedel kr. 19:55, till bostad kr. 15:85, till bränsle och lyse kr. 2:06 och till övriga utgifter kr. 8:34 pr månad.

Vi måste här fästa uppmärksamheten på, vad rubriken »övriga utgifter» i de sakkunnigas och socialministerns hushållsbudget innefattar. Det är utgifter till kläder, skor, hushållsartiklar, tidningar m. m. m. Med ett par ord utgifter alltså för alla förnödenheter som en människa behöver utöver bostad, värme, lyse och mat. Man får i detta sammanhang också beakta det förhållandet, att en torftig bostad, med lyse och bränsle, i den högsta dyrortsgruppen icke kan uppbringas för mindre kostnad än 400 à 500 kronor för år. Även i de båda lägre ortsgrupperna tas för dessa kostnader en stor del av pensionen i anspråk.

Ovanstående siffror klarlägger det verkliga innehållet i pensionsreformen. De ge en bild av hur den enskilde pensionärens »hushållsbudget» kommer att se ut om man följer de »sakkunniga» procentberäkningarna för olika utgiftsposter. Var och en som något tänker över förhållandena måste vara klar över, att de föreslagna pensionerna icke tillnärmelsevis kunna räcka till för ens de allra nödortigaste behoven för livsuppehållet. Även i de fall då tvenne pensionärer ha gemensamt hushåll blir pensionsbeloppen mycket för otillräckliga för upprätthållande av en människovärdig existens. Den framlagda s. k. budgeten för pensionärshushåll verkar mest som ett hån mot de fattiga åldringarna.

De pensioner som av den socialistiska riksdagsgruppen föreslogs vid 1935 års riksdag, nämligen tilläggs-pensioner från 500 kronor för lägsta dyrortsgruppen till 900 kronor för högsta dyrortsgruppen, är endast vad som oundgängligen är erforderligt för täckande av de enklaste levnadsbehoven. Vi anser därför att riksdagen endast i form av ett provisorium bör fastställa den av regeringen föreslagna dyrortsgrupperingen och de i samband därmed föreslagna tilläggs-pensionerna. En skyndsam utredning för uppgörande av förslag till en effektivt ordnad folkpensionering bör omedelbart påbörjas. Denna utredning bör då givetvis även omfatta frågan om en sänkning av pensionsåldern till en lägre

åldersgräns än den nu gällande. En sänkning av pensionsåldern är synnerligen påkallad, särskilt på grund av den rådande arbetslösheten bland de yngre årsklasserna.

Beträffande frågan om anskaffande av medel till de ökade kostnaderna för en förbättrad folkpensionering, får vi hänvisa till vad vi därom anförde i vår motion i denna fråga vid 1935 års riksdag. För att bereda de ålderstigna, utslitna och arbetsoförmögna en tillfredsställande försörjning, har samhället skyldighet att ta ut medel där tillgångar och ekonomisk bärkraft finnes. En mera skärpt progressiv beskattning av stora inkomster och förmögenheter bör genomföras. Därvid finnes också möjlighet att av de stora inkomsterna uttaga en särskild progressiv pensionsskatt. Vidare bör arbetsköparna åläggas att allmänt lämna direkta bidrag till pension på ålderdomen åt dem som slitit ut sig i deras tjänst.

Med genomförande av beskattningsåtgärder i den riktning vi här och i vår motion vid 1935 års riksdag angivit, kan erforderliga medel anskaffas till bestridande av en folkpensionering som tillförsäkrar de gamla och arbetsoförmögna en tryggad och tillfredsställande försörjning.

Med stöd av vad ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen vid behandlingen av regeringens proposition nr 182 måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om en skyndsamt utredning och förslag till sådana ändringar av lagen om folkpensionering, att en indelning på fem dyrortsgrupper genomföres, och att tilläggspensionerna fastställas till 500 kronor för lägsta dyrortsgruppen och till 100 kronor högre belopp för vardera av de övriga ortsgруппerna, så att tilläggspensionen i högsta ortsgруппen sålunda blir 900 kronor, samt att beträffande den nu i lagen fastställda åldersbestämmelsen (67 år) för rätt till erhållande av pension ändras så, att en lägre åldersgräns, eventuellt 60 år, blir fastställd.

Stockholm den 31 mars 1936.

Verner Karlsson.

K. Kilbom.

Torsten Henrikson.

Nils Flyg.

Vikt. Herou.

Albin Ström.

Arr. Olsson.

Aug. Spångberg.